

De invloed van persoonlijkheidstrekken op de relatie tussen oncontroleerbare negatieve gebeurtenissen en internaliserend gedrag bij jonge adolescenten.

Masterthesis

Master Kinder- en Jeugd Psychologie

Universiteit Utrecht

2015 - 2016

Naam: Krielen, R.C. (Renée)

Studentnummer: 3739015

Begeleider: dr. A. Franken

Tweede beoordelaar: dr. L. Aleva

Datum: 01-07-2016

Samenvatting

De huidige studie onderzocht de samenhang van oncontroleerbare negatieve gebeurtenissen, persoonlijkheid en internaliserend probleemgedrag bij 288 jonge adolescenten (11-13 jaar, 53% meisjes). Volgens het *vulnerabilty model* werd verwacht dat de persoonlijkheidstrekken extraversie en zorgvuldigheid negatief samenhangen en neuroticisme positief samenhangt met internaliserend probleemgedrag en dat deze daarnaast van invloed waren op de verandering van internaliserend probleemgedrag na het meemaken van een negatieve gebeurtenis. Uit de resultaten blijkt dat extraversie en vriendelijkheid negatief samenhangen met internaliserend probleemgedrag, en neuroticisme positief samenhangt met internaliserend probleemgedrag. Er bleek echter geen moderatie-effect te zijn van persoonlijkheid op de positieve relatie tussen negatieve gebeurtenissen en de verandering van internaliserend gedrag. Deze bevindingen suggereren dat persoonlijkheid niet als bescherm- of risicofactor dient op de relatie tussen oncontroleerbare gebeurtenissen en de ontwikkeling van internaliserend probleemgedrag. Suggesties voor vervolgonderzoek en interventies bij jonge adolescenten zijn gegeven.

Trefwoorden: negatieve gebeurtenissen, persoonlijkheid, internaliserend probleemgedrag, jonge adolescenten.

De adolescentie wordt vaak gekenmerkt door negatieve emoties en internaliserende problematiek, zoals angsten, zorgen en depressieve symptomen (Achenbach, Howell, Quay, & Conners, 1999). Op een leeftijd van 18 jaar heeft nagenoeg een op de vier adolescenten een periode van depressiviteit ervaren, vaak ook in combinatie met angstklachten (Compas, Conner-Smith, & Jaser, 2004). Wegens de negatieve invloeden op het welzijn en functioneren van het individu hebben depressieve- en angststoornissen een grote impact op de maatschappij (Spinhoven, Elzinga, Hovens, Roelofs, van Oppen, Zitman, & Penninx, 2011). Het is daarom van belang te onderzoeken welke factoren bijdragen aan de toename van internaliserende problematiek, die start in de jonge adolescentie (Kerig, Ludlow & Wenar, 2012). In de huidige studie zal onderzocht worden in hoeverre individuele en omgevingsfactoren deze toename verklaren. Er wordt gekeken naar de invloed van persoonlijkheidstrekken op de relatie tussen negatieve gebeurtenissen en internaliserend probleemgedrag bij jonge adolescenten.

Negatieve gebeurtenissen

Voor het ontwikkelen van internaliserende problematiek blijken omgevingsfactoren van grote invloed (Kerig et al., 2012). Zo blijken onder andere stressvolle gebeurtenissen een belangrijke factor te zijn. 20 tot 50% van het ontstaan van depressies bij volwassenen lijken samen te hangen met stressvolle levensgebeurtenissen (Hammen, 2005; Monroe & Harkness, 2005). Ook bij kinderen en adolescenten blijken negatieve gebeurtenissen samen te hangen met internaliserende problematiek (Hankin & Abramson, 2001). Onder negatieve gebeurtenissen worden nare, stressvolle levensgebeurtenissen verstaan die mogelijk langdurige negatieve emoties en problemen met zich mee brengen (Kerig et al., 2012). Er wordt onderscheid gemaakt tussen onafhankelijke en afhankelijke gebeurtenissen. Onafhankelijke gebeurtenissen zijn oncontroleerbare situaties, zoals het verliezen van een partner. Afhankelijke gebeurtenissen zijn daarentegen situaties waarbij de persoonlijkheid of het gedrag van het individu gedeeltelijk invloed heeft op het ontstaan van gebeurtenissen, bijvoorbeeld een ruzie met een vriend of het verliezen van een baan (Hankin & Abromson, 2001). Niet ieder individu ontwikkelt echter internaliserende problematiek na een negatieve gebeurtenis. Het effect van een negatieve gebeurtenis hangt daarom samen met een modererende of mediërende factor van het individu. Bij volwassenen blijken persoonlijkheidstrekken sterk samen te hangen met mentale stoornissen, waaronder internaliserende problematiek (Kotov, Gamez, Schmidt & Watson, 2010). In dit onderzoek wordt daarom, naast negatieve gebeurtenissen, gekeken naar persoonlijkheid.

Uit diverse onderzoeken is gebleken dat persoonlijkheidstrekken samen lijken te hangen met het uitlokken van, of juist beschermen tegen het meemaken van negatieve gebeurtenissen. Dit wordt het selectie effect genoemd. Waar neuroticisme negatieve gebeurtenissen lijkt uit te lokken (Jeronimus, Riese, Sanderman, & Ormel, 2014), is extraversie juist een beschermende factor voor stressvolle gebeurtenissen (Farmer, Redman, Mahmood, Sadler, Pickering & McGuffin, 2002). De negatieve gebeurtenissen die mee zijn genomen in dit onderzoek zijn echter de gebeurtenissen waar over het algemeen geen persoonlijke controle op is (onafhankelijke gebeurtenissen), zoals het overlijden van familieleden. Hierdoor wordt het selectie effect van persoonlijkheid op het meemaken van negatieve gebeurtenissen uitgesloten.

Persoonlijkheid

Volgens het *vulnerability model* werken bepaalde persoonlijkheidstrekken als een risico voor het ontwikkelen van internaliserende problematiek (Lonigan, Vasey, Philips, & Hazen, 2004). Verschillen in persoonlijkheid verklaarden 30% van de internaliserende problematiek (Slobodskaya & Akhmetova, 2010). Het vijf-factor model (VFM) categoriseert persoonlijkheid in vijf persoonlijkheidstrekken (Caspi, Roberts, & Shiner, 2005). Deze vijf persoonlijkheidstrekken zijn Openheid (o.a. nieuwsgierigheid), Zorgvuldigheid (o.a. gedisciplineerd), Extraversie (o.a. dominant), Vriendelijkheid (o.a. sympathiek) en Neuroticisme (o.a. emotionele stabiliteit). Neuroticisme en extraversie lijken van deze vijf persoonlijkheidstrekken het meest samen te hangen met internaliserend probleemgedrag (Carver & Connor-Smith, 2010). Volgens het *vulnerability model* blijken jongeren die hoog scoren op neuroticisme of laag scoren op extraversie meer internaliserend probleemgedrag te ervaren dan andere jongeren (Hankin & Abromson, 2001).

Persoonlijkheid lijkt ook een voorspellende rol te hebben in de manifestatie van internaliserend probleemgedrag na het meemaken van een negatieve gebeurtenis (Tackett, 2006). Dit is in overeenstemming met het *pathoplasty model*. Hierbij wordt gesteld dat persoonlijkheid niet enkel een risico vormt voor probleemgedrag (zoals verwacht wordt volgens het *vulnerability model*) maar ook de uiting en ontwikkeling van probleemgedrag beïnvloedt (Klimstra, Hale, Raaijmakers, & Meeuw, 2010). Persoonlijkheid lijkt de grootste invloed te hebben op de ontwikkeling van internaliserend gedrag, wanneer er sprake is van stress (Compas et al., 2004).

Negatieve gebeurtenis, persoonlijkheid en coping

De invloed van persoonlijkheid op de ontwikkeling van internaliserend gedrag zou verklaard kunnen worden door verschillende copingstijlen die bij specifieke

persoonlijkheidstrekken horen (Carver & Conner-Smith, 2010; George & Brief, 2004). Door middel van een coping strategie probeert het individu de effecten van de stress namelijk te minimaliseren (Vollrath, 2001). Met name de drie persoonlijkheidstrekken neuroticisme, zorgvuldigheid en extraversie blijken van invloed te zijn voor de ontwikkeling van internaliserende problematiek (Klimstra et al, 2010; Kotov et al., 2010; Naragon-Gainey & Watson, 2014). Voor deze drie persoonlijkheidstrekken wordt daarom een sterkere relatie met internaliserende problematiek verwacht dan de trekken openheid en vriendelijkheid.

Neuroticisme. Neuroticisme is de persoonlijkheidstrek die gekenmerkt wordt door het ervaren van angst, somberheid en stress (Rothbart & Hwang, 2005). Uit diverse longitudinale onderzoeken is gebleken dat neuroticisme een sterke positieve relatie heeft met het ontwikkelen en in stand houden van internaliserende problematiek, zoals sociale inhibitie en angst (Klimstra et al., 2010; Spinhoven et al., 2011). Het onderzoek van Kendler en collega's (2004) bevestigde deze kwetsbaarheid van neuroticisme ook onder adolescenten. Zo blijken neurotische adolescenten gebruik te maken van een vermijdende coping stijl die problematiek in standhoudt (Carver & Conner-Smith, 2010). Vandaar wordt verwacht dat het verband tussen negatieve gebeurtenissen en internaliserend gedrag minder sterk is voor individuen die meer neurotisch zijn.

Zorgvuldigheid. De persoonlijkheidstrek zorgvuldigheid wordt gekenmerkt door zelfdiscipline en structuur (Caspi et al., 2005). Deze persoonlijkheidstrek wordt gezien als een protectieve factor voor internaliserende problematiek (Kotov et al., 2010). Uit diverse onderzoeken is gebleken dat individuen die meer zorgvuldig zijn, minder angstige en depressieve klachten ervaren (Klimstra et al., 2010). Zorgvuldigheid vergemakkelijkt namelijk de vermogens van probleem oplossen en het cognitief herstructureren. Hierdoor kunnen negatieve gedachtes sneller los gelaten worden (Carver & Conner-Smith, 2010; Vollrath, 2001). Zorgvuldigheid lijkt een beschermende factor voor de effecten van negatieve gebeurtenissen. Verwacht wordt dat het verband tussen negatieve gebeurtenissen en internaliserend gedrag sterker is voor hen die minder zorgvuldig zijn.

Extraversie. Extraversie wordt gekenmerkt door positieve emoties, assertiviteit, sociaal gedrag en een hoog energieniveau (Caspi et al., 2005; Rothbart & Hwang, 2005). Uit diverse onderzoeken is gebleken dat extraversie negatief samenhangt met internaliserende problemen als sociale inhibitie, angst en depressie (Klimstra et al., 2010; Spinhoven et al., 2011). De positieve emoties en de sociale vaardigheden die behoren bij extraversie, bevorderen het gebruiken van een juiste coping (Kardum & Krapić, 2001). Zo hebben extraverte mensen een goed probleemoplossend vermogen en gebruiken zij daarnaast sociale

steun als coping (Carver & Conner-Smith, 2010; Volrath, 2001). Verwacht wordt dat het verband tussen negatieve gebeurtenissen en internaliserend gedrag sterker is voor individuen die minder extravert zijn.

Vriendelijkheid en Openheid. De twee persoonlijkheidstrekken vriendelijkheid en openheid voor ideeën lijken in mindere mate samen te hangen met internaliserende problematiek (Klimstra et al., 2010; Kotov et al., 2010). Verwacht wordt dat er voor beide persoonlijkheidstrekken geen effect zal zijn op het verband tussen negatieve gebeurtenissen en internaliserende problematiek.

Huidige studie

Hoewel er verschillende studies bekend zijn die verklarende factoren van internaliserend probleemgedrag in de late adolescentie en volwassenheid onderzoeken, is de periode van de vroege adolescentie (10-13 jaar) hierin nog onderbelicht. De vroege adolescentie verschilt op belangrijke vlakken van de oudere adolescentie, waardoor het mogelijk is dat de gevonden effecten bij oudere adolescenten niet gelden voor de jonge adolescenten. Juist in de vroege adolescentie is er namelijk sprake van een opeenstapeling van levensveranderingen, waaronder puberteitsontwikkelingen en veranderingen in school, leeftijdsgenoten, familierelaties en sociale rollen (Compas, 1987; Kardum & Krapić, 2001; Larson & Ham, 1993). Het is van belang te onderzoeken in hoeverre de huidige kennis gegeneraliseerd kan worden naar jonge adolescenten. In de huidige studie worden daarom negatieve gebeurtenissen, persoonlijkheidstrekken en internaliserend probleemgedrag bij jonge adolescenten longitudinaal onderzocht.

Ten eerste is de verwachting dat er een positief verband zal zijn tussen negatieve gebeurtenissen en internaliserend probleemgedrag. Ten tweede is de verwachting dat drie van de vijf persoonlijkheidstrekken zullen samenhangen met internaliserend probleemgedrag, namelijk extraversie, neuroticisme en zorgvuldigheid. Volgens het *vulnerability model* blijken deze trekken de meeste samenhang te hebben met internaliserend probleemgedrag (Klimstra et al, 2010). De persoonlijkheidstrekken vriendelijkheid en openheid worden ter exploratie meegenomen in het onderzoek. Tot slot zal gekeken worden naar de verandering van internaliserend probleemgedrag tussen twee meetmomenten, na het meemaken van een negatieve gebeurtenis. De interactie van persoonlijkheidstrekken op de relatie tussen negatieve gebeurtenissen en de ontwikkeling van internaliserend probleemgedrag zal hiervoor longitudinaal bekeken worden. De verwachting op basis van het *pathoplasty model* is dat de samenhang tussen negatieve gebeurtenissen en verandering in internaliserend probleemgedrag

sterker is voor jonge adolescenten die (1) hoger scoren op neuroticisme, (2) lager scoren op zorgvuldigheid en (3) lager scoren op extraversie.

Methoden

Participanten

In het huidige onderzoek is gebruik gemaakt van een steekproef van 288 Nederlandse twee ouder gezinnen, met tenminste twee kinderen. De data is verkregen vanuit het Nijmeegse onderzoeksproject 'Gezin en Persoonlijkheid' (Haselager & Van Aken, 1999). Het huidige onderzoek richtte zich op de jongste adolescenten, waarvan 47% jongens en 53% meisjes (134 jongens, 151 meisjes). Deze adolescenten waren bij aanvang van het onderzoek gemiddeld 12,4 jaar oud ($SD = .77$). Van deze groep adolescenten zat ongeveer de helft (49%) bij aanvang van het onderzoek op de basisschool, waarvan de grote meerderheid in groep 8 zat (87%). De overige 51% van de adolescenten zaten bij aanvang van het onderzoek op de middelbare school. De schoolniveaus VMBO (31,1%), (HAVO (36,2%), en VWO (32,7%) waren vrij evenredig vertegenwoordigd. Tot slot had 99,7% van de jonge adolescenten een Nederlandse etniciteit. De data van het onderzoek is verzameld in 1998, 1999 en 2000.

Procedure

Voor de huidige dataset werd getracht een representatieve steekproef van modale gezinnen te verkrijgen. Een steekproef van 23 gemeentes verspreid door Nederland verleenden een lijst van gezinnen met minstens twee biologische kinderen tussen de leeftijd van 11 en 15 jaar. Wanneer een gezin bestond uit meer dan twee kinderen, participeerden slechts twee adolescenten in het onderzoek. Uiteindelijk werden 649 families willekeurig geselecteerd. Zij kregen een informatiebrief waarin werd gevraagd of ouders en hun adolescenten wilden participeren in het onderzoek. Van de benaderde gezinnen stemden uiteindelijk 288 gezinnen (44%) in. De twee voornaamste redenen af te zien van deelname aan het onderzoek waren gebrek aan interesse in het onderwerp en een familielid dat niet wilde participeren.

De verzamelde data bestond uit een kwantitatief, longitudinaal design met drie meetmomenten, met een gemiddeld interval van één jaar. De deelnemende gezinnen werden vanaf de herfst van 1998 driemaal bezocht door een interviewer. De interviewer aan huis zorgde ervoor dat zowel ouders als adolescenten gelijktijdig de vragenlijst compleet invulden. Om uitval van families te voorkomen kregen de adolescenten na het invullen van de vragenlijst een cd-tegoedbon ter waarde van 15 gulden. Wanneer het gezin het gehele onderzoekstraject volbracht, mochten zij deelnemen aan een loterij. Hier maakten zij kans op een reistegoed van 2000 gulden. Enkel drie families stopten voortijdig met het onderzoek. In

wave 3 participeerden daardoor nog 285 gezinnen. De drie families die enkel in wave 1 participeerden, zijn in de analyses van de huidige studie weggelaten. Gezien de verandering van internaliserende problematiek tussen wave 1 en wave 2 berekend werd, had de informatie van deze drie gezinnen geen toegevoegde waarde. De effecten op de afhankelijke variabele (internaliserend probleemgedrag) werden bekeken aan de hand van enkele onafhankelijke variabelen (negatieve gebeurtenissen en vijf persoonlijkheidstrekken).

Materialen

Internaliserend probleemgedrag. Internaliserend probleemgedrag is gemeten met de verkorte versie van de Nederlandse versie van de Child Behavior Checklist (CBCL) (Achenbach & Ruffle, 2000; Verhulst, Van der Ende, & Koot, 1997). Jongeren rapporteerden in hoeverre zij bepaalde gedragingen bij zichzelf herkenden. Het construct internaliserend gedrag werd gemeten met de twee subschalen *teruggetrokken gedrag* (5 items) en *angstig/depressief gedrag* (5 items). Deze subschalen vormen het brede-band syndroom 'Internaliserend probleemgedrag' (Verhulst, et al., 1997). Een voorbeeld uit de subschaal *teruggetrokken gedrag* is "Ik zonder me af van anderen". Een voorbeeld uit de subschaal *angstig/depressief gedrag* is "Ik word angstig als ik niet weet waar ik aan toe ben". Voor elke vraag werd door de adolescent aangegeven hoe goed dit gedrag in de afgelopen twee maanden bij hem paste. De antwoordmogelijkheden waren '0' (*helemaal niet*), '1' (*een beetje of soms*) en '2' (*duidelijk of vaak*). De betrouwbaarheid van de CBCL voor internaliserend gedrag was hoog ($\alpha = .81$ voor wave 1 en $\alpha = .82$ voor wave 2).

Negatieve gebeurtenissen. Aan beide ouders werd in wave 2 gevraagd of hun kind afgelopen jaar één van de 15 vooraf opgestelde negatieve gebeurtenissen had meegemaakt. Gebeurtenissen als 'Is uw kind van school veranderd afgelopen jaar?' en 'Is een familielid afgelopen jaar overleden?' waren opgenomen in de vragenlijst. Ouders konden ook gebeurtenissen toevoegen aan de lijst. Wanneer er volgens ouders een gebeurtenis had plaatsgevonden, werd hen gevraagd te rapporteren wat de invloed hiervan op het kind is geweest. Hierbij konden zij kiezen uit positief, neutraal of negatief. Gebeurtenissen die door ouders als 'negatief' zijn beoordeeld zijn in het huidige onderzoek meegenomen. Jongeren behaalde de score '0' wanneer zij volgens ouders geen negatieve gebeurtenissen hadden meegemaakt, of score '1' wanneer zij één of meerdere negatieve gebeurtenissen hadden meegemaakt.

Persoonlijkheid. De persoonlijkheidstrekken zijn gemeten met de aangepaste Nederlandse vertaling van de Big-Five persoonlijkheidsschaal van Goldberg (1992). Persoonlijkheid wordt in dit model onderverdeeld in vijf trekken: neuroticisme,

zorgvuldigheid, extraversie, vriendelijkheid en openheid voor nieuwe ervaringen. Iedere trek is gebaseerd op zes items waarin bepaalde eigenschappen, behorend tot de karaktertrek, worden uitgevraagd. Enkele voorbeelden van items zijn ‘netjes’ (zorgvuldigheid), ‘artistiek (openheid)’ of ‘behulpzaam’ (vriendelijkheid). Deze items werden gescoord op een 7-punts Likertschaal, variërend van ‘1’ (*nooit*) tot ‘7’ (*altijd*). De interne consistentie voor de persoonlijkheidstrekken was goed, variërend van $\alpha = .62$ tot $.80$. In Tabel 1 zijn de betrouwbaarheden per trek op de diagonaal weergegeven.

Statistische analyse

Voor de analyse van de data is gebruik gemaakt van het programma Statistical Package for the Social Sciences 21.0 (SPSS; IBM CORP, 2012). Eerst zijn de hoofdeffecten van de onafhankelijke variabelen negatieve gebeurtenissen en persoonlijkheidstrekken op internaliserend probleemgedrag onderzocht. Dit is cross-sectioneel gemeten aan de hand van enkelvoudige regressieanalyses. Met deze analyses kon worden onderzocht of er een samenhang was tussen variabelen, en hoe groot deze samenhang was. Vervolgens is op basis van een multipel regressieanalyse gekeken naar de verandering van internaliserend probleemgedrag van wave 1 naar wave 2. Hierbij is in stap 1 gecontroleerd voor sekse, leeftijd en internaliserend gedrag op wave 1. In stap 2 en stap 3 van het model zijn de hoofdeffecten (negatieve gebeurtenissen en persoonlijkheidstrekken) toegevoegd. Doordat gecontroleerd werd voor internaliserend gedrag op wave 1, is gekeken naar de hoofdeffecten op de verandering van internaliserend probleemgedrag. Tot slot is in stap 4 het moderatie-effect van persoonlijkheid op het verband tussen negatieve gebeurtenissen en internaliserend gedrag (wave 2) berekend. Hiervoor zijn vijf interactievariabelen toegevoegd (negatieve gebeurtenissen * de vijf persoonlijkheidstrekken).

Resultaten

Voorbereidende en beschrijvende analyses

Om een indicatie te krijgen van de samenhang tussen de constructen negatieve gebeurtenissen, persoonlijkheid en internaliserend probleemgedrag zijn in Tabel 1 de correlaties tussen deze constructen en de gemiddelden, standaarddeviaties en betrouwbaarheidscoëfficiënten weergegeven. In Tabel 1 is te zien dat diverse persoonlijkheidstrekken onderling significant samenhangen. Dit wijst erop dat de score van de ene persoonlijkheidstrek samenhangt met de score van de andere persoonlijkheidstrek. Daarnaast hangt neuroticisme significant positief samen met internaliserende problematiek op beide waves. Extraversie hangt significant negatief samen met internaliserende problematiek op beide waves. Wanneer jongeren hoger scoren op neuroticisme of lager scoren op

extraversie ervaren zij weinig internaliserend probleemgedrag. Negatieve gebeurtenissen heeft geen significante samenhang met persoonlijkheidstrekken dan wel met internaliserende problematiek. Alvorens de regressieanalyses uit te kunnen voeren zijn verscheidene assumpties getoetst. Ten eerste is uit de *stem-and-leaf plots* af te lezen dat de gebruikte variabelen voor de regressieanalyse normaal verdeeld zijn. Er waren enkele uitschieters in de data aanwezig. Gezien de uitschieters geen abnormale waardes aannamen, is besloten deze in de analyses te behouden. Tot slot was er geen sprake van multicollineariteit.

Samenhang negatieve gebeurtenissen en internaliserend probleemgedrag

Allereerst is de relatie tussen negatieve gebeurtenissen en internaliserend probleemgedrag op wave 2 onderzocht met een simpele, lineaire regressieanalyse. Hierbij is gecontroleerd voor leeftijd en sekse. Er werd geen significante verband gevonden tussen negatieve gebeurtenissen en internaliserend probleemgedrag wave 2, $B = .04$, $t(284) = .41$, $p = .68$. Het meemaken van een negatieve gebeurtenis hangt dus niet samen met het ervaren van internaliserend probleemgedrag bij jongeren.

Samenhang persoonlijkheid en internaliserend probleemgedrag

Vervolgens is bekeken of er hoofd-effecten bestonden tussen de vijf persoonlijkheidstrekken en internaliserend probleemgedrag op wave 1. Hierbij is gecontroleerd voor leeftijd en sekse. Er werd een significant positief verband gevonden tussen internaliserend probleemgedrag en neuroticisme ($B = .39$ $t(284) = 5.59$, $p < .001$). Dat wil zeggen dat adolescenten die meer neurotisch waren ook een hogere mate van internaliserend probleemgedrag ervoeren. Daarnaast was er een significant negatief verband gevonden tussen internaliserend probleemgedrag en extraversie ($B = -.314$ $t(284) = -5.42$, $p < .001$) en internaliserend probleemgedrag en vriendelijkheid, $B = -.226$ $t(284) = -3.90$, $p < .001$. Adolescenten die meer extravert en vriendelijk waren, ervoeren een lagere mate van internaliserend probleemgedrag. Tot slot is er geen significant verband gevonden voor zorgvuldigheid ($B = -.058$, $t(284) = -1.09$, $p = .28$) en openheid ($B = .055$, $t(284) = 1.00$, $p = .31$). De vijf persoonlijkheidstrekken, in combinatie met de controlevariabelen sekse en leeftijd, voorspelden samen 36% ($R^2 = .357$) van de variantie in internaliserend gedrag in wave 1 ($F(7, 281) = 22.00$, $p < .001$).

Tabel 1

Gemiddelden (M), standaarddeviaties (SD), Pearson correlatiecoëfficiënten en betrouwbaarheidscoëfficiënten (Cronbach's α) van alle constructen, zoals gerapporteerd door de jongste adolescent.

		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Negatieve gebeurtenissen	1. Negatieve gebeurtenissen	-							
Persoonlijkheid	2. Neuroticisme	-.01	.80 ^a						
	3. Zorgvuldigheid	-.08	.38	.71 ^a					
	4. Extraversie	-.02	-.47**	-.09	.73 ^a				
	5. Vriendelijkheid	-.09	-.05	.36**	.21**	.76 ^a			
	6. Openheid	-.05	-.01	.23**	.20**	.44**	.62 ^a		
Internaliserend probleemgedrag	7. Wave 1	.06	.46**	-.08	-.48**	-.29	-.121*	.81 ^a	
	8. Wave 2	.02	.28**	-.03	-.35**	-.21**	-.076	.56**	.82 ^a
<i>M</i>		.18	3.50	4.20	5.02	5.39	4.79	2.07	1.91
<i>SD</i>		.48	.97	1.14	1.02	.74	.90	.59	.56

Noot: ^a Cronbach's alpha α

* $p < .05$, ** $p < .01$

Negatieve gebeurtenis, persoonlijkheid en verandering internaliserend probleemgedrag

Middels een hiërarchische multiple regressieanalyse is getoetst in hoeverre de interactie van negatieve gebeurtenissen en persoonlijkheid de verandering in internaliserend probleemgedrag tussen wave 1 en wave 2 kunnen voorspellen (Tabel 2). Naast sekse en leeftijd werd in dit model gecontroleerd voor internaliserend gedrag op wave 1, om de verandering in internaliserend gedrag weer te geven. Internaliserend probleemgedrag op wave 1 had een positieve, significante relatie met internaliserend probleemgedrag op wave 2 ($B = .313$, $t(284) = 11.32$, $p < .001$). Het ervaren van internaliserend probleemgedrag op wave 1 hing samen met het ervaren van internaliserend probleemgedrag op wave 2. Internaliserend probleemgedrag op wave 1, sekse en geslacht verklaren gezamenlijk 32% ($R^2 = .32$) van de variantie in internaliserend gedrag in wave 2 ($F(3, 281) = 44.17$, $p < .001$).

Vervolgens bleek het meemaken van een negatieve gebeurtenis niet significant samen te hangen met de verandering van internaliserend probleemgedrag tussen wave 1 en wave 2 ($B = -.014$, $t(284) = -.174$, $p = .862$), rekening houdend met sekse en geslacht (zie Tabel 2). Het toevoegen van het hoofdeffect negatieve gebeurtenissen leidden dan ook niet tot een significante toename in verklaarde variantie van internaliserend probleemgedrag op wave 2, $\Delta R^2 = .001$, $\Delta F(1, 280) = .030$, $p = .862$. Tevens leidden het toevoegen van de persoonlijkheidstrekken niet tot een significante toename in verklaarde variantie van internaliserend probleemgedrag op wave 2 $\Delta R^2 = .011$, $\Delta F(5, 275) = .906$, $p = .478$. Negatieve gebeurtenissen en persoonlijkheidstrekken hebben dus geen significante invloed op de verandering van internaliserend probleemgedrag tussen wave 1 en wave 2.

Om het moderatie-effect van persoonlijkheid op de relatie van negatieve gebeurtenissen en internaliserende problematiek te onderzoeken, zijn de interactietermen toegevoegd. Geen van de interactietermen van negatieve gebeurtenis met persoonlijkheidstrekken was significant. De effecten van negatieve gebeurtenissen op de verandering van internaliserende problematiek zijn dus niet afhankelijk van persoonlijkheid. Het toevoegen van de interactie-effecten van negatieve gebeurtenissen en persoonlijkheid leidde dan ook niet tot een significante toename in verklaarde variantie $\Delta R^2 = .015$, $\Delta F(5, 270) = 1.28$, $p = .275$.

Tabel 2

Multipel regressieanalyse van de voorspellers negatieve gebeurtenissen en persoonlijkheid op internaliserend gedrag wave 2.

Variabelen	Model 1			Model 2			Model 3			Model 4		
	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β	<i>B</i>	<i>SE B</i>	β
Leeftijd	.00	.00	.09	.00	.00	.09	.00	.00	.09	.00	.00	.10
Sekse	-.07	.06	-.06	-.07	.06	-.06	-.05	.06	-.04	-.04	.06	-.04
Internaliserend gedrag wave 1	.31	.03	.56**	.31	.03	.56**	.28	.04	.50**	.28	.04	.50**
Negatieve gebeurtenissen				-.01	.08	-.01	-.02	.08	-.01	.02	.08	.02
Persoonlijkheid												
Neuroticisme							-.00	.03	-.00	-.00	.03	-.02
Zorgvuldigheid							.01	.03	.02	.01	.03	.02
Extraversie							-.06	.04	-.10	-.05	.04	-.09
Vriendelijkheid							-.03	.04	-.06	-.03	.04	-.06
Openheid							.01	.03	.02	.01	.03	.03
Interactie												
NEG * Neuroticisme										.08	.09	.10
NEG * Zorgvuldigheid										.15	.09	.10
NEG * Extraversie										-.05	.10	-.04
NEG * Vriendelijkheid										.07	.10	.04
NEG * Openheid										.02	.10	.02
R^2		.32			.32			.33			.35	
<i>F</i> for change in R^2		44.17**			.03			.91			1.28	

* = $p < .05$, ** = $p < .01$

Discussie

De huidige studie heeft het effect van oncontroleerbare negatieve gebeurtenissen op de verandering van internaliserend probleemgedrag bij jonge adolescenten onderzocht. Hierbij is gekeken of persoonlijkheidstrekken deze relatie beïnvloed. Uit de resultaten blijkt dat extraversie en vriendelijkheid negatief samenhangen met internaliserend probleemgedrag, en neuroticisme positief samenhangt met internaliserend probleemgedrag (in overeenstemming met het *vulnerability model*). Tegen de verwachting in blijkt er geen moderatie-effect te zijn van persoonlijkheid op de relatie tussen negatieve gebeurtenissen en de verandering van internaliserend gedrag. Deze bevindingen suggereren dat persoonlijkheid niet als bescherm- of risicofactor dient op de relatie tussen oncontroleerbare gebeurtenissen en de ontwikkeling van internaliserend probleemgedrag bij jonge adolescenten.

Het meemaken van een oncontroleerbare negatieve gebeurtenis blijkt niet samen te hangen met het ervaren van internaliserende problematiek op een enkel meetmoment (cross-sectioneel) en ook niet met het toenemen van internaliserende problematiek na één jaar (longitudinaal). Dit was niet in lijn met de eerste hypothese dat negatieve gebeurtenissen zouden zorgen voor een toename van internaliserend gedrag. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat oncontroleerbare negatieve gebeurtenissen minder van invloed zijn op jonge adolescenten. De negatieve gevoelens als gevolg van een oncontroleerbare gebeurtenis lijken namelijk gedurende de adolescentie te groeien (Rudolph & Hamman, 1999). Doordat jonge adolescenten problemen nog minder generaliseren, voelen zij zich minder hopeloos (*hopelessness theory*) en maken zij minder gebruik van rumineren van het probleem (Abramson, Metalsky, & Alloy, 1989). Wellicht bestaat er hierdoor geen dusdanig effect van oncontroleerbare gebeurtenissen op internaliserende problematiek bij jonge adolescenten. Tot slot is het mogelijk dat ouderlijke steun na het meemaken van een gebeurtenis een toename in internaliserend gedrag heeft voorkomen (Branje, Hale, Frijns, Meeus, 2010). Met name wanneer ouders het effect als negatief hebben gerapporteerd, zijn zij bewust van het negatieve effect van de gebeurtenis en hebben zij mogelijk steun geboden die het effect verminderd.

Er werd, volgens verwachting naar aanleiding van het *vulnerability model*, een positieve relatie gevonden tussen neuroticisme en internaliserend probleemgedrag (Klimstra et al., 2010). Jonge adolescenten die meer neurotisch waren, ervoeren meer internaliserende problematiek. Ook werd volgens verwachting een negatieve relatie gevonden met extraversie (Klimstra et al., 2010; Spinhoven et al., 2011). De karaktertrek lijkt een beschermende factor voor internaliserende problematiek. Tegen de verwachting in werd een negatieve relatie gevonden voor vriendelijkheid (Kotov et al., 2010; Paulus, Vanwoerden, Norton & Sharp,

2016). Wellicht kan deze relatie verklaard worden wegens de positieve samenhang met extraversie. Vriendelijke adolescenten ervaren ook meer sociale steun en positieve stemmingen, wat net als extraversie negatief samen lijkt te hangen met internaliserende problematiek (Kotov et al., 2010). Voor zorgvuldigheid werd tegen de verwachting in geen samenhang gevonden met internaliserende problematiek. Zorgvuldigheid lijkt in de volwassenheid wel een protectieve factor te zijn (Kotov et al., 2010). Omdat zorgvuldigheid toeneemt gedurende de adolescentie, zou dit beschermende effect wellicht pas later ontstaan wanneer deze verder is ontwikkeld (Klimstra et al., 2010).

Tegen de verwachting in blijken persoonlijkheidstrekken van jonge adolescenten geen modererende invloed te hebben op de verandering van internaliserend probleemgedrag na het meemaken van een oncontroleerbare negatieve gebeurtenis. Persoonlijkheid zou volgens het *pathoplasty model* namelijk een beschermende dan wel risicovolle invloed kunnen hebben op de ontwikkeling van internaliserende problematiek (Klimstra et al., 2010; Tackett, 2006). Een mogelijke verklaring voor het uitblijven van een modererend effect zou kunnen samenhangen met de nog niet volledig ontwikkelde coping vaardigheden van de jonge adolescenten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen primaire en secundaire coping (Connor-Smith & Flachsbart 2007). Hierbij gaat de eerste vorm met name over de basale strategieën van omgaan met stressvolle gebeurtenis, bijvoorbeeld vooraf proberen het probleem op te lossen of emoties te reguleren (Weisz, Southam-Gerow, Gordis, & Connor-Smith, 2003). De secundaire coping is de complexere wijze van aanpassing aan een gebeurtenis, middels acceptatie, positief denken en cognitieve herstructurering. Deze secundaire strategieën hingen in de late adolescentie sterk samen met persoonlijkheidstrekken (Carver & Connor-Smith, 2010). Zo zijn zorgvuldige individuen beter in staat in cognitief herstructureren en zoeken extraverte individuen veel positieve afleiding na het meemaken van een gebeurtenis (Carver & Connor-Smith, 2010). Wellicht wordt persoonlijkheid pas een modererend effect op de relatie tussen gebeurtenissen en internaliserende problematiek bij oudere adolescenten. Deze complexere vorm van coping lijkt namelijk tijdens de adolescentie te groeien. In de volwassenheid worden deze complexere vormen van coping vaker en efficiënter gebruikt dan in de vroege adolescentie (Garnefski et al., 2002).

Daarnaast is er mogelijk ook een methodologische verklaring voor de tegenstrijdige resultaten met andere onderzoeken wat betreft het moderatie-effect van persoonlijkheid. Persoonlijkheid lijkt namelijk de waarneming en het interpreteren van een gebeurtenis te beïnvloeden. Zo interpreteren neurotische individuen een gebeurtenis sneller als negatief dan niet neurotische individuen (Connor-Smith & Flachsbart 2007). Het interpreteren van een

gebeurtenis als neutraal, positief of negatief wordt in dit onderzoek echter gerapporteerd door ouders. Hierdoor is het dus mogelijk dat jonge adolescenten die in het huidige onderzoek hoog scoren op neuroticisme, een volgens ouders neutrale gebeurtenis zelf wel als negatief zouden interpreteren. De relatie tussen een negatieve gebeurtenis en persoonlijkheid zal met zelfrapportage mogelijk sterker samenhangen (zoals in andere studies) dan wanneer ouders bepalen wanneer een gebeurtenis negatief is. Om het effect van persoonlijkheid op de interpretatie van een gebeurtenis te kunnen voorkomen en de samenhang dus te overschatten, is dit echter juist een sterk punt van het huidige onderzoek. De rapportage van ouders zorgt mogelijk voor een meer realistischere samenhang tussen persoonlijkheid en het effect van een negatieve gebeurtenis.

Sterke kanten en tekortkomingen

Het huidige onderzoek is een van de eerste onderzoeken waarin de invloed van persoonlijkheidstrekken op de ontwikkeling van internaliserend probleemgedrag bij jonge adolescenten in de normale populatie is bekeken. Doordat er longitudinaal gekeken is naar de persoonlijkheidstrekken en negatieve gebeurtenissen, kunnen er uitspraken gedaan worden over dezelfde individuen na het meemaken van een negatieve gebeurtenis. Tevens is er in het huidige onderzoek gekeken naar oncontroleerbare gebeurtenissen. Het specifiek onderzoeken van oncontroleerbare gebeurtenissen is een toevoeging in de huidige wetenschap wat betreft internaliserende problematiek bij jonge adolescenten. Gezien het meemaken van deze gebeurtenissen niet afhankelijk zijn van het gedrag of persoonlijkheid van een individu, kunnen er generaliserende uitspraken gedaan worden over de effecten van deze gebeurtenissen (Jeronimus et al., 2014). Tot slot is er in dit onderzoek gebruik gemaakt van ouderrapportage voor het rapporteren van het meemaken van negatieve gebeurtenissen. Doordat persoonlijkheid het waarnemen van een negatieve gebeurtenis mogelijk beïnvloedt (Connor-Smith & Flachsbart 2007), verkleint het gebruik van ouderrapportage de kans dat de persoonlijkheid van de adolescent het waarnemen van een gebeurtenis beïnvloed.

Er bestaan ook enkele nadelen van het huidige onderzoek. Ondanks de sterke samenhang van persoonlijkheid en copingsvaardigheden bij adolescenten, (Carver & Connor-Smith, 2010; George & Brief, 2004) is coping ansicht in het huidige onderzoek niet onderzocht. Om het moderatie-effect van persoonlijkheid beter in kaart te brengen, is het voor vervolgonderzoek van belang dat persoonlijkheid en coping beide meegenomen worden. Ondanks dat de steekproef daarnaast relatief groot was, is het aantal jonge adolescenten dat volgens ouders een negatieve gebeurtenis heeft meegemaakt, 32 jongeren, vrij laag. Hierdoor was er lage statistische power om mogelijke verschillen significant te vinden. Daarnaast

bestond de steekproef vrijwel geheel uit gezinnen met een Nederlandse etniciteit (99,7%). Hierdoor zijn de resultaten niet te generaliseren naar gezinnen met een andere etniciteit. Dit is juist bij het bekijken van internaliserende problematiek van belang, gezien de culturele verschillen in het ervaren van depressie en angst (Crijnen, Achenbach & Verhulst, 1997). Daarbij bestonden de gezinnen enkel uit twee-ouder gezinnen met biologische kinderen. Hierdoor kunnen de resultaten enkel worden gegeneraliseerd naar gezinnen met deze kenmerken, en niet naar eenoudergezinnen of adoptie- en stiefkinderen.

Conclusie en vervolgonderzoeken

Er is in dit onderzoek ondersteuning gevonden voor de directe samenhang tussen enkele persoonlijkheidstrekken en internaliserende problematiek (overeenstemmend met het *vulnerability model*) maar niet voor de interactie tussen persoonlijkheid en negatieve gebeurtenissen en de verandering in internaliserend probleemgedrag (tegenstrijdig met *pathoplasty model*). Dat het meemaken van oncontroleerbare gebeurtenissen weinig invloed lijkt te hebben op de ontwikkelingen van internaliserende problematiek bij jonge adolescenten, is opvallend. De door ouders als negatief gerapporteerde gebeurtenissen, lijken niet samen te hangen met de toename van internaliserend probleemgedrag bij jonge adolescenten. Het meemaken van een oncontroleerbare gebeurtenis lijkt niet altijd negatieve effecten op jonge adolescenten te hebben. Resultaten uit het huidige onderzoek geven dan ook geen indicatie voor het inzetten van interventies op het effect van oncontroleerbare gebeurtenissen. Interventies voor jongeren zullen mogelijk gericht moeten worden op hen met risicovolle persoonlijkheidsfactoren voor het ontwikkelen van internaliserende problematiek (lage extraversie en vriendelijkheid en hoge neuroticisme). Vervolgonderzoek zal daarnaast moeten uitwijzen of het meemaken van controleerbare gebeurtenissen, die beïnvloedbaar zijn door het individu, wel een risico vormen voor het ontwikkelen of versterken van internaliserende problematiek bij de kwetsbare groep van jonge adolescenten.

Literatuur

- Achenbach, T. M., Howell, C. T., Quay, H. C., Conners, C. K., & Bates, J. E. (1991). National survey of problems and competencies among four-to sixteen-year-olds: Parents' reports for normative and clinical samples. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 130. doi: 10.2307/1166156
- Branje, S.J.T., Hale, W.W., Frijns, T. & Meeus, W.H.J. (2010). Longitudinal associations between perceived parent-child relationship quality and depressive symptoms in adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38, 751-763. doi:10.1007/s10802-010-9401-6
- Caspi, A., & Shiner, R. L. (2005). Personality development: stability and change. *Annual Review of Psychology*, 56, 453-484. doi: 10.1002/9780470147658-0306
- Carver, C. S., & Connor-Smith, J. (2010). Personality and coping. *Annual review of psychology*, 61, 679-704. doi: 10.1146/annurev.psych.093008.100352
- Compas, B. E. (1987). Coping with stress during childhood and adolescence. *Psychological Bulletin*, 101, 393. doi:0033-29G9/S7
- Compas, B. E., Connor-Smith, J., & Jaser, S. S. (2004). Temperament, stress reactivity, and coping: Implications for depression in childhood and adolescence. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33, 21-31. doi: 10.1207/S15374424JCCP3301_3
- Crijnen, A. A., Achenbach, T. M., & Verhulst, F. C. (1997). Comparisons of problems reported by parents of children in 12 cultures: total problems, externalizing, and internalizing. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 36, 1269-1277. doi:10.1097/00004583-199709000-00020
- Farmer, A., Redman, K., Harris, T., Mahmood, A., Sadler, S., Pickering, A., & McGuffin, R. (2002). Neuroticism, extraversion, life events and depression The Cardiff Depression Study. *The British Journal of Psychiatry*, 181, 118-122. doi: 10.1192/bjp.181.2.118
- Garnefski, N., Legerstee, J., Kraaij, V., van den Kommer, T., & Teerds, J. A. N. (2002). Cognitive coping strategies and symptoms of depression and anxiety: A comparison between adolescents and adults. *Journal of adolescence*, 25, 603-611. doi: 10.1006/jado.2002.0507
- George, J. M., & Brief, A.P. (2004). Personality and work related distress. *Personality and organizations*, 32, 193-219.
- Goldberg, L. R. (1992). The development of markers of the Big-Five factor structure. *Psychological Assessment*, 4, 26-42.

- Hammen, C. (2005). Stress and depression. *Annual Review of Clinical Psychology, 1*, 293-319. doi: 10.1146/annurev.clinpsy.1.102803.143938
- Hankin, B. L., & Abramson, L. Y. (2001). Development of gender differences in depression: An elaborated cognitive vulnerability–transactional stress theory. *Psychological Bulletin, 127*, 773–796. doi: 10.1037/0033-2909.127.6.773
- Jeronimus, B. F., Riese, H., Sanderman, R., & Ormel, J. (2014). Mutual reinforcement between neuroticism and life experiences: A five-wave, 16-year study to test reciprocal causation. *Journal of personality and social psychology, 107*, 751. doi: 10.1037/a0037009
- Kardum, I., & Krapić, N. (2001). Personality traits, stressful life events, and coping styles in early adolescence. *Personality and individual differences, 30*, 503-515. doi: 10.1016/S0191-8869(00)00041-6
- Kerig, P. K., & Ludlow, A. en Wenar, C. (2012). *Developmental psychopathology: from infancy through adolescence*. New York, McGraw-Hill Education, Inc.
- Kendler, K. S., Kuhn, J., & Prescott, C. A. (2004). The interrelationship of neuroticism, sex, and stressful life events in the prediction of episodes of major depression. *American Journal of Psychiatry, 161*, 4.631. doi: 10.1176/appi.ajp.161.4.631
- Klimstra, T. A., Akse, J., Hale, W. W., Raaijmakers, Q. A. W., & Meeus, W. H. J. (2010). Longitudinal associations between personality traits and problem behavior symptoms in adolescence. *Journal of Research in Personality, 44*, 273-284. doi:10.1016/j.jrp.2010.02.004
- Kotov, R., Gamez, W., Schmidt, F., & Watson, D. (2010). Linking “big” personality traits to anxiety, depressive, and substance use disorders: a meta-analysis. *Psychological bulletin, 136*, 768. doi: 10.1037/a0020327
- Larson, R., & Ham, M. (1993). Stress and ‘storm and stress’ in early adolescence: The relationship of negative events with dysphoric affect. *Developmental Psychology, 29*, 130. doi: 10.1037/0012-1649.29.1.130
- Lonigan, C. J., Vasey, M. W., Phillips, B. M., & Hazen, R. A. (2004). Temperament, anxiety, and the processing of threat-relevant stimuli. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 33*, 8-20. doi: 10.1207/S15374424JCCP3301_2
- Monroe, S. M., & Harkness, K. L. (2005). Life stress, the "kindling" hypothesis, and the recurrence of depression: considerations from a life stress perspective. *Psychological review, 112*, 417. doi: 10.1037/0033-295X.112.2.417
- Naragon-Gainey, K., & Watson, D. (2014). Consensually defined facets of personality as

- prospective predictors of change in depression symptoms. *Assessment*, 21, 387-403.
doi:10.1177/1073191114528030
- Rothbart, M. K., & Hwang, J. U. L. I. E. (2005). Temperament and the development of competence and motivation. *Handbook of competence and motivation*, 167-184.
- Slobodskaya, H. R., & Akhmetova, O. A. (2010). Personality development and problem behavior in Russian children and adolescents. *International Journal of Behavioral Development*. doi:10.1177/0165025409352825
- Spinhoven, P., Elzinga, B. M., Hovens, J. G. F. M., Roelofs, K., van Oppen, P., Zitman, F. G., & Penninx, B. W. J. H. (2011). Positive and negative life events and personality traits in predicting course of depression and anxiety. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 124, 462-473. doi: 10.1111/j.1600-0447.2011.01753.x
- Tackett, J. L. (2006). Evaluating models of the personality–psychopathology relationship in children and adolescents. *Clinical Psychology Review*, 26, 584–599.
doi:10.1016/j.cpr.2006.04.003
- Verhulst, F.C., Ende, J. van der, & Koot, H.M. (1997). Handleiding voor de Youth Self-Report (YSR). Rotterdam: Sophia Kinderziekenhuis / Erasmus MC.
- Vollrath, M. (2001). Personality and stress. *Scandinavian Journal of Psychology*, 42, 335-347. doi: 10.1111/1467-9450.00245
- Weisz, J. R., Southam-Gerow, M. A., Gordis, E. B., & Connor-Smith, J. (2003). Primary and secondary control enhancement training for youth depression: Applying the deployment-focused model of treatment development and testing.